

АМЕРИЧКА НАУЧНА ФАНТАСТИКА И ДРУГИ

Један од великих раних социјалиста је рекао да је статус жена у једном друштву прилично поуздан показатељ степена цивилизованости у том друштву. Ако је ово тачно, онда би веома низак статус жена у научној фантастици требало да учини да се запитамо је ли научна фантастика уопште цивилизована.

Покрет жена је већину нас учинио свесним чињенице да је научна фантастика или потпуно игнорисала жене или их представљала као вриштаве лутке које чудовишта силују истог тренутка – или уседелице-научнице којима је пол одузет хипертрофијом интелектуалних органа – или, у најбољем случају, одане женице или љубавнице остварених хероја. Мушки елитизам необуздано дивља научном фантастиком. Али, да ли је у питању само мушки елитизам? Није ли „потчињавање жена“ у научној фантастици само симптом целине која је ауторитарна, обожава моћ и силно је ускогрудна?

Питање које се овде поставља јесте питање Другог – бића које је другачије од тебе. Ово биће може бити другачије од тебе по свом полу; или по свом годишњем приходу; или по начину на који говори и облачи се и ради ствари; или по боји своје коже, или по броју својих ногу и глава. Другим речима, постоји сексуални Туђин, и друштвени Туђин, и културолошки Туђин, и коначно расни Туђин.

Дакле, шта је с друштвеним Туђином у научној фантастици? Шта је са, да искористимо марксистички термин, „пролетеријатом“? Где су они у научној фантастици? Где су сиромашни, људи који напорно раде и иду на спавање гладни? Јесу ли они икада особе у научној фантастици? Не. Они се појављују као непрегледне анонимне масе које беже од огромних слузавих кугли из канализације Чикага, или умиру у милијардама од загађења или радијације, или као безличне војске које у битку воде генерали и државници. У рату и врачању понашају се као статисти у школској представи *Принца чоколаде*. С времена на време, међу њима се нађе и које прсато девојче које има ту част да на њу обрати пажњу капетан Команде врховних Земљана, или међу посадом свемирског брода буде ту и неки необични стари кувар, са шкотским или шведским акцентом, који представља Мудрост или Обични Живаљ.

Људи у научној фантастици нису људи. Они су масе које постоје са једном сврхом: да их воде њихови надређени.

Са друштвеног становишта, већина научне фантастике је невероватно регресивна и немаштовита. Сва та Галактичка царства, преписана од Британске империје из 1880. Све те планете – са по 80 трилиона миља између њих! – засноване као ратничке нације-државе, или као колоније које треба тлачити, или их ћушнути према саморазвоју, што ће учинити милосрдно Земаљско царство – Терет белог човека изнова и изнова. Ротари клуб на Алфа Кентауру, дотле то иде.

Шта је са културолошким и расним Другим? Ово је Туђин ког сви распознају као туђина, који треба да буде тема научне фантастике. Па, у старој петпарачкој научној фантастици све је веома једноставно. Једини добар туђин је мртав туђин – било да је он Алдебаријски човек-богомолка или зубар Немац. Ова традиција и даље цвета: погледајте причу Ларија Највена „Непостојани Месец“ (у збирци *Сви бесконачни њу-џеви*, 1971), која има срећан крај – а у којој Америку, укључујући Лос Анђелес, није погодио соларни блесак. Наравно да је неколико милиона Европљана и Азијаца спржено, али то није важно, то заправо чини свет мало безбеднијим за демократију. (Занимљиво је да је женски лик у истој причи прилично без мозга: једина њена функција је да каже „О?“ и „У!“ паметном и сналажљивом јунаку.)

Затим постоји друга страна истог новчића. Ако држиш да је нека ствар потпуно другачија од тебе, твој страх од ње може се испољити као мржња или страхопоштовање – пијетет. Тако добијемо сва она мудра и дражесна бића која изволе спасити Земљу од њених греха и пропасти. Туђинка заврши на пиједесталу у белој спаваћици и са врлим смешком – баш као „добра жена“ у викторијанском добу.

У Америци, биће да је Стенли Вајнбаум измислио саосећајног туђина, у *Марсовској одисеји*. Отад, преко људи попут Сирила Корнблута, Теда Старџона и Кордвјенера Смита, научна фантастика је почела да се полагао одмиче од обичног расизма. Роботи – туђинска интелигенција – почела је да се понаша фино. Код Смита, доста занимљиво, расни туђин се комбинује са друштвеним туђином, у „Подљудима“, и њима је дозвољено да подигну револуцију. Како су туђини постајали саосећајнији, тако су то постајали и јунаци. Почели су да имају емоције, поред ласерских пиштоља. Заиста су почели да постају скоро па људска бића.

Уколико порекнете било какву наклоност према другој особи или другој врсти особе, ако обзнаните да је она потпуно другачија од вас – као што су мушкарци урадили женама, и класе класама, и нације нацијама – можете је мрзети или учинити божанством; али у оба случаја ускратили сте јој духовну једнакост и људску реалност. Од ње сте начинили ствар, спрам које је једини могући однос – однос моћи. И тако сте фатално осиромашили своју стварност. Ви сте у ствари отуђили себе.

Ова тенденција је особито јака у америчкој научној фантастици. Једина друштвена промена представљена у већем делу научне фантастике била је ка ауторитаризму, доминацији моћне елите над неуким масама – понекад представљене као упозорење, али често прилично као пригодан случај. Социјализам се никада не сматра алтернативом, а демократија је у доброј мери заборављена. Војне врлине узимају се као етичке. Богатство се сматра праведним циљем и личном врлином. Компететивни капитализам слободног тржишта представља економску судбину читаве галаксије. Уопштено, америчка научна фантастика је преузела сталну хијерархију надређених и подређених, са богатим, амбициозним, агресивним мушкарцима на врху, након којих следи велика празнина, и за њом, на дну сиромашни, необразовани, безличне масе и све жене. Цела слика је, ако могу тако рећи, чудновато „неамеричка“. То је савршена хијерархија бабуна, са алфа мужјаком на врху, којег с поштовањем бискају, с времена на време, његови подређени.

Је ли ово спекулација? Је ли имагинација? Је ли екстраполација? Ја то зovem безумним регресивизмом.

Мислим да је време да писци научне фантастике – и њихови читаоци! – престану да маштају о повратку у доба краљице Викторије, и да почну да мисле о будућности. Волела бих да видим бабунски идеал замењен малим људским идеализмом, и неким озбиљним разматрањем тако дубоко радикалних концепата попут Слободе, Једнакости и Братства. И сетите се да око педесет три посто Братства човека чини Сестринство жена.

Изворник: Ursula Le Guin, „American SF and The Other“, *The Language of the Night*. New York: Harper Perennial, 1993, стр. 93–96.

(С енглеској превела **Слађана Сџаменковић**)